

Pluimveetak als basis onder de bodemvruchtbaarheid

‘Blij met kringloop’

‘Bodemvruchtbaarheid Flevoland in gevaar’, kopten de kranten afgelopen maand. Toch zijn er ook genoeg ondernemers te vinden die juist heel veel investeren in de bodem. Zoals Rob ter Haar in Lelystad. Met mest van eigen kippen, stro hakselen, compost en groenbemesters probeert hij de polderklei in topconditie te houden.

Onder de rook van Lelystad leggen Rob ter Haar en zijn schoonvader de laatste hand aan de aardappelpootcombinatie. Haast hebben ze niet, want de grond is maar nauwelijks bekwaam en het is nog koud. Bovendien moeten ze vannacht eerst nog kippen afleveren, waarna er standaard een dag volgt om de stal schoon te maken voor de volgende ronde. „Laat het buiten eerst nog maar verder opdrogen.”

Ter Haar vormt samen met zijn vrouw Marinda en zijn schoonouders een maatschap, die het zevende jaar is ingegaan. Inmiddels draait hij al weer tien jaar mee op het 130 hectare tellende gemengde bedrijf. Met een has-diploma op zak, maar zonder agrarische achtergrond kijkt hij fris tegen de zaken aan. Hij weet goed wat hij wil en borduurt met plezier voort op het levenswerk van zijn schoonouders, die het bedrijf vanaf midden

jaren zeventig hebben opgebouwd. „Zij waren een van de eersten in de polder die met kippen begonnen. Een belangrijke reden voor hen was om in de winter ook voldoende werk te hebben voor een vaste medewerker. En nog steeds passen de takken arbeidstechnisch goed bij elkaar. Maar ook de kringloop van mineralen die het oplevert, vind ik ideaal. Het is prachtig als er een kipper vol tarwe naar onze eigen voersilo rijdt, of een volle mestverspreider richting het aardappelland. Daar word ik blij van. Je weet waar je het voor doet en het legt een mooie basis onder je bodemvruchtbaarheid.”

Houtkrullen

Met de bouw van een nieuwe stal heeft de maatschap haar pluimveetak tijdelijk uitgebreid van 47.000 naar 74.000 dieren.

Daardoor moeten ze dit jaar mest afvoeren. Op termijn wordt de oude stal gesloopt en moet de mestproductie weer in de pas gaan lopen met de gebruiksruimte voor fosfaat. De kippen worden gehouden volgens het Beter Leven-concept, wat betekent dat er minder dieren per vierkante meter worden gehouden dan normaal en dat ze de beschikking hebben over een uitloop naar buiten. Binnen scharrelen de dieren rond in een strooisellaag van houtkrullen. Dat levert een mooie, goed verspreidbare mest op, met veel organische stof (circa 40 procent). Het enige nadeel is dat de mest vrij droog is en de neiging heeft om te gaan stuiven tijdens het uitrijden.

Op basis van de oude stalbezetting bedraagt de berekende fosfaatproductie van de pluimveetak 8.500 kilo. Die hoeveelheid kunnen ze kwijt op hun grond. Ongeveer de

helft van het areaal valt in de categorie 'lage fosfaattoestand', de andere helft in 'neutraal'. Dat brengt de gemiddelde gebruiksnorm voor het hele bedrijf op 67,5 kilo per hectare. „Maal 133 hectare is een kleine 9.000 kilo fosfaat”, rekent Ter Haar voor. Het enige fosfaat dat in kunstmestvorm wordt gegeven, is een beetje APP bij het zaaien van de uien. Wat er dan nog overblijft aan fosfaatruimte, gebruiken ze voor compost.

Aardappelen

Een groot deel van de mest gaat naar de

aardappelen, waar het over de poottruggen wordt uitgereden (zie kader p.13). Ter Haar: „We rijden ongeveer 8 ton mest op een hectare. Onze ervaring is dat die hoeveelheid het best werkt. Uitgaande van 25 kilo fosfaat per ton mest, komt er dan ongeveer 200 kilo fosfaat mee. Qua stikstof geef je dan – bij een gehalte van 27 kilo per ton en een werkingscoëfficiënt van 55 procent – ongeveer 120 kilo effectief per hectare. Daar strooien we nog 500 tot 600 kilo KAS bij, dus zeg maar 150 kilo zuiver. Dat brengt de totale hoeveelheid op 270 kilo stikstof per hectare. We zien dat de aardappelen het hier goed op

doen, maar veel bijstuurmogelijkheden heb je niet. Je bent voor een groot deel afhankelijk van wat er vrij komt. Alleen via beregening heb je nog wat invloed op de mineralisatie. Toch zijn we heel tevreden over de opbrengst en de kwaliteit van onze tafelaardappelen.”

Een groot deel van de eigen pluimveemest gaat naar de aardappelen, waar het over de poottruggen wordt uitgereden.

Groenbemester

De resterende mest wordt in de zomer over de tarwestoppel gereden. Dat doet Ter Haar pas na het inzaaien van de groenbemester. „Ik wil de groenbemester zo vroeg mogelijk zaaien, om een maximaal ontwikkeld gewas ►

Bedrijfsgegevens

Rob ter Haar runt samen met zijn schoonfamilie VOF Van Bergeijk, een akkerbouw- en pluimveebedrijf in Lelystad. Ze hebben hun 110 hectare omvattende bouwplan opgedeeld in een kwart tafelaardappelen, een kwart suikerbieten, een achste zaaiuien en de rest winterarwe. Daarnaast wordt land gehuurd voor tafelaardappelen en zaaiuien, bij een naastgelegen akkerbouwbedrijf. De grond bestaat uit zware klei, van

ongeveer 50 procent afslibbaar met 3,5 procent organische stof, en is voor het grootste deel in eigen eigendom. De familie houdt 74.000 vleeskuikens volgens het Beter Leven-concept (1 ster), in een negenweekse cyclus. De volledige graanopbrengst wordt op het eigen bedrijf vervoerd. Ook wordt er graan aangekocht om de jaarlijkse behoefte van 650 ton te dekken.

te krijgen. Het stro wordt verhakseld en we rijden vrijwel direct achter de combine aan met ganzenvoetcultivator en zaaimachine. Als ik uitregen, ben ik altijd aangezaaid.”

Zodra alles gezaaid is, en de grond het toelaat, belt hij de loonwerker. Die rijdt onafhankelijk van het groeistadium van de bladrammenas de mest erop. „De sporen zie je natuurlijk wel, zeker als de groenbemester al een eindje op weg is. Maar dat neem ik op de koop toe.”

Komt er geen mest op, dan strooit Ter Haar 80 kilo zuivere stikstof bij. „Dat heeft een groenbemester wel nodig. Het stro moet verteren en de groenbemester heeft ook een startgift nodig om vlot weg te groeien. Het gaat me niet zozeer om het produceren van organische stof. Een groenbemester teel ik vooral voor de beworteling; hij moet de grond repareren. Je kunt deze grond bovendien prachtig op de wintervoor leggen als hij goed is doorworteld. Als dat onder redelijke omstandigheden lukt, weet je zeker dat je in het voorjaar ook weer mooie grond hebt.”

Groencompost

Wat betreft organische stof heeft hij de lat voor zichzelf hoog gelegd. „Het organische-stofgehalte was altijd 3,5 procent, maar mijn streven is om dat met een procent te verhogen”, zegt Ter Haar. Hij heeft daarvoor verschillende ijzers in het vuur. Met het verhakselen van stro, het telen van groenbemesters en het gebruik van dierlijke mest slaat zijn organische-stofbalans al positief uit. Daarnaast voert hij maximaal compost aan, totdat de fosfaatruimte volledig opgebruikt is. GFT-compost komt er bij hem niet in. Op het erf ligt een flinke bult groencompost. Deze is vrij grof en ruikt naar bosgrond. „Een grove fractie vind ik niet erg. Zolang het maar schoon is. Wat dat betreft heb ik met groencompost de beste ervaringen.”

Of de investering zich terugverdient, vindt hij moeilijk te zeggen. „Ik denk het wel, maar het is een langetermijninvestering. Ik heb laatst uitgerekend dat we per jaar 30.000 euro in de bodem investeren: misgelopen stro-opbrengsten zijn de grootste post met 14.500 euro. De aankoop van groencompost is 6.000 euro. Kosten uitrijden compost en kippenmest: 5.000 euro, kosten zaai zaad groenbemester: 40 hectare maal 80 euro is 3.200 euro. Kosten inzaaien: 2.000 euro. Ben ik er dan? Ja, dat is het wel zo ongeveer. Ik ben ervan overtuigd dat het ruimschoots bij je terugkomt in de vorm van vitale gewassen, waterberging, kwaliteit en opbrengst. Al neemt je opbrengst maar een paar procent toe, dan heb je het al ruimschoots terugverdiend. Het zou op zich leuk zijn om te weten wat het oplevert, maar feit is dat je wat terug moet doen voor de grond, anders ben je gewoon aan het uitmijnen.”

‘NKG niet voor mij’

De manier van grondbewerken heeft Ter Haar de afgelopen jaren ook flink beziggehouden. Met veel interesse volgt hij de ontwikkelingen van collega's die experimenteren met niet-kerende grondbewerking (NKG). „Ik bewonder dat, maar het vraagt veel aanpassingsvermogen en goed getimedede bewerkingen. Wij vinden NKG niet bedrijfszeker genoeg. Wij willen een robuust systeem dat met kleine bijsturingen gewoon altijd werkt. Wel zijn we heel bewust bezig met ondiep ploegen. Je wilt organisch materiaal bovenin houden en voorkomen dat je groenbemesters gaat inkuilen. We hebben geprobeerd om bovenover te ploegen met een Ecoloeg. Op zich leverde dat een mooi resultaat op en de draagkracht nam merkbaar toe. Met gips strooien, spoorde het bijvoorbeeld zichtbaar minder in. Maar ook Ecoloegen vinden wij niet bedrijfszeker genoeg. Als het nat is, ga je slippen en

ben je uitgeploegd. Zeker in een grote groenbemester droogt het in het najaar niet snel. Daarom zijn we met onze eigen ploeg ondieper gaan werken. In de afgelopen twee jaar zijn we teruggedaan van 25 centimeter diep ploegen naar 18 tot 20 centimeter. Dat doen we bij een snijbreedte van 35 centimeter. Ook hebben we een snedenverdeler aan de ploeg gebouwd: die legt de grond mooi vlak weg. Voor wat extra capaciteit zouden we wel van een vierschaar naar een vijschaar willen, maar een zwaardere trekker wil ik liever niet. Met een gewicht van 6.200 kilo is die zwaar genoeg.” ■

Rob ter Haar: „Ik heb laatst uitgerekend dat we per jaar 30.000 euro in de bodem investeren.”

Kippenmest over de pootruggen

De vaste strooiselmest uit de pluimveetak komt voor het grootste deel op het aardappelland. In het voorjaar rijden ze ongeveer 8 ton per hectare uit. Het beste moment van uitrijden vindt Ter Haar tussen poten en aanfrozen. „We hebben het ook wel eens voor het poten gedaan, maar dan rijd je toch te veel sporen. Als de grond na het poten even een paar dagen heeft kunnen opdrogen, is de draagkracht beter.”

Niettemin blijft de ondergrond kwetsbaar. Vandaar dat meerdere loonwerkers in Oostelijk Flevoland geïnvesteerd hebben in combinaties op rupsen. Die kunnen het gewicht beter verdelen dan cultuurwielen, is ook de ervaring van Ter Haar. Jarenlang hadden ze zelf een kleine strooier op cultuurwielen, maar daar zijn ze van teruggekomen. „De combinatie woog niet veel, maar we namen ook maar 3 meter per keer mee. Dat schoot niet op en bovendien viel de verdeling tegen.” Vandaar dat de loonwerker nu het werk doet, met behulp van een Tebbe-breedstrooier op een rupsenonderstel met rupsen van 210 centimeter lang en 30 centimeter breed. Deze strooit 9 meter breed en kan ongeveer 8 ton kippenmest meenemen,

precies genoeg voor 1 hectare. De loonwerker wordt per uur betaald en Ter Haar schept zelf op met de heftruck. Omgerekend per hectare schat hij de kosten van het uitrijden op 50 euro per hectare.

